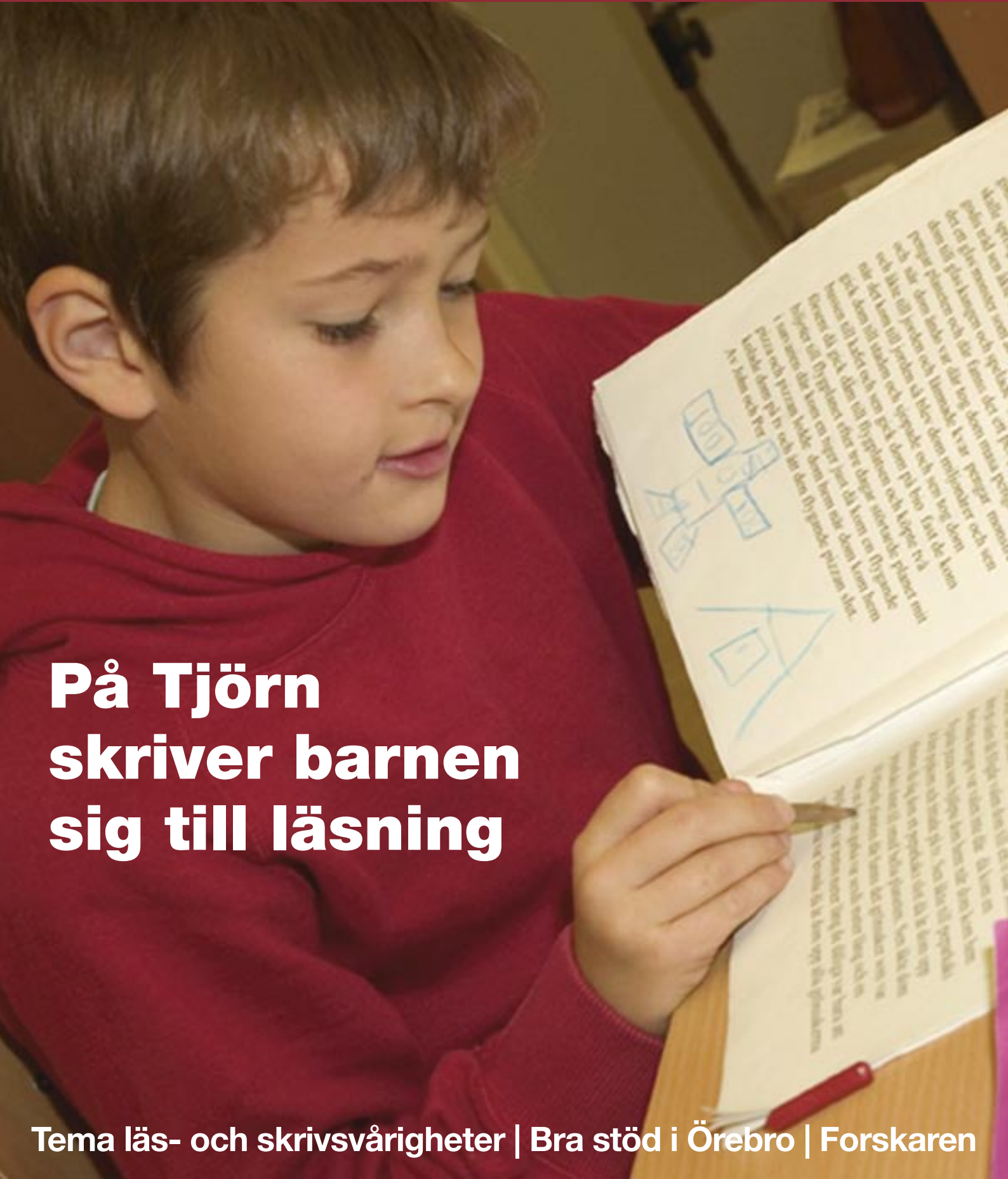

lika värde

EN TIDNING FRÅN SPECIALPEDAGOGISKA INSTITUTET # 4/2005

**På Tjörn
skriver barnen
sig till läsning**

Tema läs- och skrivsvårigheter | Bra stöd i Örebro | Forskaren

Per och John läser upp sin saga om en flygande pizza, Josefin och Emma skriver om ugglemor och Sara och Julia läser om flickan som blev vän med örnen.

De skriver sig till läsning

Josefin och Emma står framför datorn och turas om att skriva en saga om ugglemamma och hennes ungar. Flickorna går år 2 i Myggenäs skola på Tjörn. Tillsammans med sina klasskamrater har de lärt sig läsa genom att skriva på datorn. De producerar själva sina läseböcker.

Av Katri Sundberg Foto: Anne-Lee Carlström

Eleverna skriver ut den färdiga texten, klistrar in den i sina arbetsböcker och ritat bilder till. Alla får läsa upp sina sagor för kamraterna.

– Det roligaste är att skriva sagor på datorn, tycker Julia, som läser upp sin saga unisont med medförfattaren Sara:

”...då kom en liten flicka hon försökte gå upp på berget men det var för brant då kom den förtrolade örnen ner från klepan och jelpste hene upp på klippan då blev dom vener...”

Klassen har lärt sig läsa genom en ny metod – att skriva sig till läsning. Bakom arbetssättet står den norske forskaren och lärarutbildaren Arne Trageton.

Eleverna började använda datorn som skrivmaskin direkt i år 1. De fick börja med att ”spela piano” på tangentbordet. Eleverna lärde sig att använda alla fingrarna och skrev egna sagor med ”spökskrift”.

– Det blev rader av stora bokstäver och eleverna fick också prova

att skriva små bokstäver och olika typsnitt, berättar klassläraren Eva Ericsson.

Då, när elevernas texter inte var läsbara för någon annan än dem själva, berättade de för Eva vad de skrivit och hon skrev ner berättelserna i anslutning till elevernas egen ”spökskrift”. Eleverna illustrerade också sina berättelser med egna teckningar.

– Efter hand lärde de sig att känna igen vissa bokstäver, till exempel i det egna namnet och skrev sedan korta meningar. När tiden gick blev deras texter längre och längre, säger Eva och visar utvecklingen i en av elevernas egen läsebok.

– Jag har provat olika arbetssätt för läs- och skrivinläringen under åren. Detta sätt att skriva sig till läsning innebar en mindre revolution,

Norsk metod sprider sig i skolan

Det är dags att gå från läs- och skrivinläring till skriv- och läslärande, anser den norske forskaren och lärarutbildaren Arne Trageton. Hans metod att skriva sig till läsning sprider sig nu bland svenska skolor. **Av Katri Sundberg**

De senaste 20 årens forskning pekar mot att skrivning är lättare att lära sig än läsning, konstaterar Arne Trageton. Med datorn som redskap tog han konsekvenserna av detta och vände på ordföljden i uttrycket läs- och skrivinläring. Han startade ett aktionsforskningsprojekt i 14 klasser i Norge, Danmark, Finland och Estland. Eleverna följdes skolår 1–4 i Norge, motsvarande förskoleklass till och med år 3 i de övriga länderna.

Två och två fick barnen arbeta vid datorn. Det gav ett tydligt samspel mellan att tala och lyssna, skriva och läsa. De producerade sina egna böcker och tidningar med

egna berättelser och teckningar till. Genom tecknandet fick de också finmotorisk träning. Först motsvarande år 2 i Sverige fick eleverna börja att skriva med penna.

Utvärderingen av projektet visade att barnen som lärt sig skriva på dator lärde sig läsa snabbare än barn som fått traditionell läs- och skrivundervisning. ”Datorelevernas” egna texter var också mer innehållsrika. De hade dessutom finare handstil, trots att de tränat handskrivning betydligt kortare tid än eleverna i kontrollklasserna.

Arne Trageton menar att metoden att skriva sig till läsning också

gynnar barn som riskerar att få läs- och skrivsvårigheter.

– Många lärare har börjat använda metoden också av specialpedagogiska skäl. Skriv- och läslärandet med datorn som verktyg blir lättare för barn med läs- och skrivsvårigheter, säger han. Genom att låta en ”normal” elev arbeta tillsammans vid datorn med en elev med svårigheter lyfts den svages prestationer kraftigt. När den svage eleven upplever att han eller hon lyckas ökar motivationen också för att skriva och läsa.

– Eftersom många barn har motoriska svårigheter med handskrivning, försvinner många specialpedagogiska problem. Barn med auditiva läs- och skrivsvårigheter får också mindre problem när större vikt läggs vid den taktila motoriska inläringen via datorn, säger Arne Trageton.

För mer information se www.hsh.no/home/atr/tekstskaping. ◦

”Eleverna började kunna skriva tidigare än jag var van vid från tidigare ettor.”

tycker Eva. Inte minst för pojkarna som ofta har svårt med finmotoriken vid skolstarten. Pojkar i tidigare årskullar har haft svårt att över huvudet få något nerskrivet på papper.

Eva är mycket nöjd med arbets sättet hitills.

– Eleverna började kunna skriva tidigare än jag var van vid från tidigare ettor, konstaterar hon. När de arbetar två och två vid datorn diskuterar de innehåll, formuleringar och stavning. Innehållet i barnens berättelser är mer varierande än i tidigare årskullar. Idag läser också mina tvåor bättre än tidigare tvåor.

I många skolor som anammat Arne Tragetons arbetssätt börjar eleverna bokstavsträning först år 2 eller 3.

Men Evas klass hade lite bokstavs- träning år 1 också. Eleverna fick forma bokstäver och skriva meningar med penna och papper.

– Känslan för ord och text sitter i händerna också, förklarar hon. Efter år 1 kollade vi att eleverna kunde alla bokstäver.

I Myggenäs skola kan elever som behöver extra stöd få hjälp i den så kallade Studion.

– Här kan eleverna koncentrera sig på texten och dess innehåll i lugn och ro, säger Åse Göransson, speciallärare i Studion. Det har fungerat mycket bra för dem som inte kommit igång med sin läsning lika snabbt som kamraterna. En stor fördel med vårt arbetssätt är också att läsinlär-

ningen inte påverkas av motoriska svårigheter. Texten blir fin och läslig på datorn.

– För de elever som eventuellt kan ha läs- och skrivsvårigheter är det positivt att kunna skriva på dator från början, anser Åse. Skolan har fått ett antal begagnade datorer av företag på orten och har dessutom ett 10-tal AlphaSmart (ett sladdlöst tangentbord som visar texten man skriver i en display) som ständigt används i klasserna.

I förskoleklassen i Myggenäs skola bedrivs ingen läs- och skrivinläring, men man arbetar med språket och kommunikation för att barnen ska bli språkligt medvetna. Eva har också visat hur datorns tangentbord fungerar för förskolebarnen. ◦

Här fortsätter vår serie om forskare och deras syn på specialpedagogik. Mats Myrberg är professor i specialpedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm. Han leder Konsensusprojektet som lyfter fram det som forskarna är överens om när det gäller läs- och skrivsvårigheter.

Stöd individuellt och i klassen

– Vår forskning visar att elever med läs- och skrivsvårigheter behöver stöd både individuellt och i klassen samtidigt. En tillåtande miljö är viktig, men den måste förenas med tydliga mål i undervisningen, säger Mats Myrberg professor i specialpedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm. **Av Malou Nordlöf Wiklund Foto: Eva Dalin**

Vad är din definition av ämnet specialpedagogik?

– Enligt vår ämnesbeskrivning ska vi identifiera och undanröja utvecklingshinder för barn, elever och studerande. Det handlar om olika slag av utvecklingshinder. En del finns i samhället och i närmiljön och andra i skolan. Andra har med elevens biologiska förutsättningar att göra. *Är det någon skillnad på dyslexi och det man kallar läs- och skrivsvårigheter?*

– Läs- och skrivsvårigheter är det

överordnande begreppet. En vanlig orsak är brist i barnens språkliga utvecklingsmiljö och brist i skolans pedagogik. Dyslexi är ett språkbiologiskt handikapp.

Mats Myrberg leder Konsensusprojektet där man tittar på karaktistika hos insatser i form av specialpedagogik och hjälpmedel som hjälper barn med läs- och skrivsvårigheter.

– Konsensus betyder samförstånd. Tyvärr har vi en tradition av motsättningar i skolan på det här om-

Mats Myrberg är professor i specialpedagogik vid Lärarhögskolan i Stockholm, den enda institution i Sverige som har specialpedagogik som eget examensämne i forskarutbildningen.

rådet. Grundidén i projektet är att lyfta fram det vi är överens om. Den första rapporten gjordes i samverkan med Skolverket. Del två som i det närmaste är klar tar upp det specialpedagogiska perspektivet och ges ut i samverkan med Specialpedagogiska institutet. I den tittar vi utifrån två frågeställningar: ”Hur skall specialpedagogik för barn med läs- och skrivsvårigheter se ut?” samt ”Hur

LÄROMEDEL

Upptäck jorden

Ett lättläst läromedel som tar dig med på en hisnande resa över hela världen. Boken beskriver olika länder och platser, till exempel kan du läsa om världens längsta järnväg, världens största öken och världens största regnskog.

Upptäck jorden förklarar vad en karta är och vad man kan använda kartor till, varför det finns olika årstider och varför det är ljus på dagen och mörkt på natten.

Boken har många olika kartor, foton och illustrationer. Materialet är primärt utvecklat för elever med utvecklingsstörning 14 år och uppåt.

Utgiven 2003
Författare: Åsa Larsson
Illustrator: Eva Jonsson
240x210 mm, 86 s, färg, inbunden
Best.nr 8867 158:– (167:–)

Upptäck jorden, arbetsbok

Arbetsuppgifterna baseras på innehållet i huvudboken. Det är en fördel om eleverna dessutom har tillgång till internet, kartbok, turistbroschyrer över Sverige och Stockholm samt en karta över hemorten.

Utgiven 2005
Manus: Birgitta Palo
Illustrationer: Eva P Jonsson
A4, 52 s, färg, spiralbunden
Best.nr 8954 83:– (88:–)

Arbetsboken finns att beställa från mitten av december 2005.

JOBB från A till Ö

En bok i samhällskunskap om vanligt förekommande yrken från A till Ö. Boken syftar till att ge insikt i olika yrken och vad dessa innebär.

Varje yrke presenteras på en sida. Boken är rikt illustrerad med teckningar och fotografier. Texten är lättläst med enkla ord och korta meningar. Boken kan användas som uppslagsbok.

Utgiven 2005
Författare: Kerstin Lindblad
Illustrator: Per Gustafsson
215x240 mm, 60 s, färg, spiralbunden
Best.nr 8897 96:– (102:–)

JOBB-häftet

Den rikt illustrerade arbetsboken JOBB-häftet innehåller relativt enkla, varierade

”Alla lärare på skolan ska veta vad dyslexi är och ha ett gemensamt förhållningssätt till läs- och skrivsvårigheter”

identifierar man läs- och skrivsvårigheter och vilka krav skall vi ställa på diagnoser av dyslexi?”

En av de saker vi tittat på är vad vi kan kräva av bra specialpedagogiskt stöd i förebyggande syfte. Vi kan konstatera att skickliga erfarna specialpedagoger som vet hur man bygger upp undervisningen för elever som behöver stöd är skolans nyckelresurs för att förebygga läs- och skrivsvårigheter. De måste alltså komma in innan eleven har misslyckats.

Vad ska pedagogerna tänka på om man märker att en elev har läs- och skrivsvårigheter?

– Att alla lärare på skolan ska veta vad dyslexi är och ha ett gemensamt förhållningssätt till läs- och skrivsvårigheter, annars blir det förvirrande för eleven. Det bör dessutom finnas en specialpedagog med kunskap om språkutveckling som kan lägga upp bra program.

Den personen behöver även ha kompetens att förklara för föräldrar

och lärarkollegor vilka konsekvenser problemet får för eleven i alla skolämnen.

Barn med läs- och skrivsvårigheter har lätt att känna sig underlägsna och otillräckliga. Vuxenstödet behövs för att utveckla en positiv självbild. Eleverna själva behöver tänka på att även om det är svårt måste man våga försöka.

Arne Tragetons metod att skriva sig till läsning kommenterar Mats Myrberg så här:

– Läs- och skrivinläring som sker för tidigt kan vara negativ för elever som ligger i riskzonen. Förskoleklassen skall lägga en säker grund i tal-språket inför läs- och skrivundervisningen i skolår 1. Men man kan säga att lärarkompetens är avgörande och att de skolor som arbetar med metoden bör göra uppföljningar.

Internationellt sker mycket av forskningen kring läs- och skrivsvårigheter i engelsktalande länder. Olika språk innebär olika förut-

sättningar, därför har det nordiska forskningsarbetet stor betydelse, menar Mats Myrberg. Som exempel på aktuell forskning i Sverige nämner han Ulrika Wolffs avhandling i läs- och skrivpedagogik vid Göteborgs universitet, Stefan Samuelsson vid psykologiska institutionen vid Linköpings universitet, som i ett stort internationellt forskningsprojekt tittar på miljöfaktorer, arv och samspelet mellan genetik och dyslexi bakom läs- och skrivutveckling och läs- och skrivsvårigheter.

Vad ser du som mest intressant i framtiden?

– Små barn i åldrarna 0-3 och deras språkutveckling fascinerar mig. Sådan forskning bedrivs vid lingvistiska institutionen vid Stockholm universitet. Även forskning kring språkutveckling och läsinläring för barn med annat modersmål, som man arbetar med i Stockholm och Göteborg intresserar mig. ●

uppgifter för eleven. Många av uppgifterna utgår från illustrationerna.

Utgiven 2005

Författare: Kerstin

Lindblad

Illustratör: Per Gustavsson

Foto: Py Wernstedt, Filippa Boijesen

215x240 mm, 32 s, färg, häftad

best.nr 8898 48:– (51:–)

JOBBS-memory

Memorykortet föreställer personer med olika yrken och det gäller att få så många kortpar som möjligt.

Korten läggs med den neutrala sidan upp och deltagarna ska

vända på två kort i taget och försöka hitta två kort med samma motiv.

Korten är gjorda i mycket kraftig kartong och är laminerade för ökad hållbarhet. Levereras i stadig kartong. Utgiven 2005

Kortstorlek 35x70 mm, 40 st, färg

Best.nr 8950 98:– (123:–)

Specialpedagogiska institutet är en resurs för lärare och elever som behöver läromedel för funktionshinderade. Framställningen av läromedel omfattar såväl anpassning av förlagsproducerat material som egen utveckling, produktion, information och försäljning av läromedel. Många fler tips finns på vår webbplats www.sit.se där det också går att göra beställningar.

lika värde

(ISSN 1665-3466) ges ut av Specialpedagogiska institutet. Tidningen utkommer med 4 nummer per år. Specialpedagogiska institutet är en rikstäckande myndighet för statens stöd i specialpedagogiska frågor. Våra insatser syftar till att öka kunskapen hos dem som arbetar i kommunerna, så att barn, unga och vuxenstuderande med funktionsnedsättning kan få en utveckling och utbildning i hemkommunen präglad av lika värde och lika villkor.

Adress till redaktionen:

Specialpedagogiska institutet, Lika värde, Box 1100, 871 29 Härnösand.

Tel: 0611-887 70. Fax: 0611-268 66.

E-post: likavarde@sit.se Webb: www.sit.se

Ansvarig utgivare: Jan Rocksén, generaldirektör.

Redaktör: Katri Sundberg.

Redaktion: Bella Danowsky, Malou Nordlöf-Wiklund, Annika Sundström.

Produktion: svenssonmolin, Alingsås.

Tryck: Lenanders Grafiska AB, Kalmar.

Omslagsbild: Anne-Lee Carlström.

Upplagan: (26 000 ex) är TS-kontrollerad. Redaktionen ansvarar ej för insänt, ej beställt, text- och bildmaterial. Citera oss gärna, men återge alltid källan.

